

והקיבוץ הוא חברה שבה צדק חברתי רב וניכור חברתי מועט, אין להבין ואין לחקור מדוע רוב יושבי הארץ—"היישוב העברי" או מדינת-ישראל—מסרבים להשתתף בצורת-חיים זו. וכי אין די בעצם ההכרה שצורת-החיים הקיבוצית היא צורת-חיים טובה שכדאי לשמרה ולפתחה? וכלום חייב איש-קיבוץ לתבוע הסכמה לדעתו כי אכן זו צורת-החיים הטובה ביותר?

יב"א

מבוא לתולדות תנועת-העבודה הישראלית

ההיסטוריה של תנועת-העבודה הישראלית היא סיפור של הצלחה גדולה. ההיסטוריו-גרפיה הענפה לסוגיה של תנועת-העבודה הישראלית חוטאת חטא גדול להיסטוריה כשהיא מציגה, בדרך-כלל, את ההצלחה הגדולה כדבר מובן-מאליו. יש, בלי ספק, הבדל מהותי בין רצוי למובן-מאליו, והגישה האידיאולוגית—ולא פחות מכך, הידיעות המצויות בדינו, כמובן, על שנים מאוחרות יותר—מגלות כי חתירתה של תנועת-העבודה להגמוניה והשגת ההגמוניה לא באו כמאלי-הן אף לא כפועל-יוצא סתם מצידקתה של דרך, ממוטיבציות חלוציות ולאומיות וכו'. כשניגשים אל תולדות היישוב העברי בארץ-ישראל בחינת התמודדות בין גושים ואס-כולות שונות ועומדים על תהליכיו של מאבק זה מתברר כי נצחונה של תנועת-הפועלים היה במידה רבה פרי חולשות מהותיות של יריביה ובני-תחרותה, שמנעו מהם לתת ביטוי מעשי לכוחות פוטנציאליים שונים שהיו גלומים בהם. מכל-מקום, הצגת ההיסטוריה של תנועת-העבודה כנצחונה של הצד הטוב, הצודק תמיד, על כוחות כושלים ותועי-דרך, אפילו יהיה נכון מבחינת הגישה, יהפוך את ההיסטוריה לתעודה משעממת, מרובצת מובאות—וכך אמנם נראית

הקיבוץ בתנועת העבודה

חלקו הראשון והעיקרי של ספר זה, מתחיל לתו ועד לעמוד 352, הוא מחקר היסטורי בדבר ההתפתחות הארגונית של התנועה הקיבוצית ויחסיה עם ההסתדרות ועם המפלגות ה"פועליות". לראשונה הביא כאן המחבר חומר רב מוועידות, כינוסים ודיונים שעד כה לא הופיע בדפוס, כגון עלונים, עתונים פנימיים ודינים-וחשבונות, וזאת בנוסף לעתונות יומית ופריודית מימים-ימימה. בזאת ודאי עשה שירות חשוב לכל המבקש לעסוק במחקר היסטורי-חברתי של הקיבוץ, אף שהמחקר שלפנינו הוא עצמו סובל קשות מ"אידיאה פיקס" לפיה אנשי העלייה-השנייה-וחצי, שהתעתדו להיות מנהיגי מפא"י ולאחוז בהגה המדינה, תמיד צדקו ומטרתם העליונה היתה אחדות. החלק השני, בן שני פרקים של כשלושים עמודים כל אחד, עוסק בדיון בבעיות המוסריות והחברתיות של הקיבוץ כיום, בתפקידיהם של ארגוני הזרמים, ובהתחלות הארגון הבין-קיבוצי העל-זרמי. ערכו של חלק זה בכך שהוא מציג שיטתית את הבעיות שהתעוררו בעשור האחרון כתוצאה מגיוון הדורות, מהפיכת הקיבוץ לחברה של שלושה דורות בעלת רמת-חיים גבוהה, העוסקת בחקלאות ובתעשייה כאחת. הדיון מוגבל משום שהמחבר נזקק תמיד לבוחן מוסרי אך אינו מבהיר מה הערכים המוסריים שהוא מקבל: מגשש הוא אחר אידיאל של קיבוץ.

חולשת החלק הראשון דומה לחולשת החלק השני הואיל ונראה מתוכו כאילו אחדות יש לה ערך אבסולוטי בלי להתחשב בחילוני-קי-הדעות הפוליטיים והמוסריים הלגיטימיים והקשים שגרמו התלבטויות כנות ופני-לוגים רבים, שהיו מכאיבים אך, כפי הנראה, מחויבי-המציאות. חולשתו של החלק השני (הנפוצה בין אנשי מדעי-החברה שחיהם קשורים בתנועה הקיבוצית) היא קבלה בלתי-בקרית של ההנחה הגורסת שהואיל

* יהודה סלוצקי: מבוא לתולדות תנועת-העבודה הישראלית; ספריה אוניברסיטאית עם עובד, 1973; 340 עמ'.

* אריה אופיר: הקיבוץ בתנועת העבודה; עם עובד, 1973; 412 עמ'.

יונית. חלקו השני של המבוא דן בקורותיה של תנועת-העבודה בארץ-ישראל, באקד-מות ל"עליה השניה", בפרוגראמה של ביל"ו ובארגוני-הפועלים ב"עליה הראשונה", וכן באפיין של שתי מפלגות-הפועלים הארצי-ישראליות הגדולות, "פועלי-ציון" ו"הפועל הצעיר", עד להתלכדותן (פועלי-ציון כבר היו ל"אחדות-העבודה") במסגרת של אי-גוד מקצועי ו"חברת-עובדים" אחת: ההסתדרות הכללית.

סלוצקי סוקר את תולדות תנועת-העבודה ברהיטות ומתוך ידיעה מקיפה. יפה הוא מאזן ניתוח והסבר עם מובאות מדגימות ומשלימות, אידיאולוגיה עם מעשה. ואם פתחתי בהירהורים כלליים, הרי יש לזכור כי פרופ' סלוצקי הולך במידה רבה בדרך ההיסטוריוגרפיה המקובלת, תוך שהוא מביע דעה נחרצת על כמה בעיות השנויות בפול-מוס וויפות. כך, למשל, אף הוא אינו נכון להשקיף על ההיסטוריה של התנועה הנדונה במונחים של צבירת כוח או חתירה לעליונות פוליטית.

ש.י.

מפלגת העבודה הישראלית

קשה להאמין שספרון צנוע זה, המוסר בתמיציתיות יבשה תאריכי-יסוד בתולדות תנועת-העבודה הישראלית מתוך מגמה ברורה לתאר את תהליכי התלכדותם של פלגים שונים למפלגה גדולה אחת, מפלגת-העבודה הישראלית, עורר לא מכבר סערת-רוחות פנימית עזה, שטילטלה את הספרון מן המפרץ הבטוח של הוצאת בית-ברל אל מהדורה מצומצמת בהיקפה, כמעט מוחרמת וכמעט נדירה ויקרת-המציאות.

בספרונו של אדם דורון אין חידושים ואין עובדות או הערכות מופלגות במקוריותן. זהו ספרון שיגרת, מועיל למי שהתכוון להועיל לו, תלמידים חרוצים של ההיסטוריה הישראלית הצריכים לספר-כיס קצר, שהיקפו

ההיסטוריוגרפיה הארצישראלית. גם פרופ' סלוצקי, מחבר המבוא המשובח שלפנינו, אינו יכול בלא קצת הירהורים אידיאולוגיים-דידאקטיים בפתיחת הספר, שלא לדבר על כך כי תולדות ה"יישוב" מצטיירות לעתים כתנועה אל תכלית ידועה-מראש.

ספרו של פרופ' סלוצקי בא למלא דרישה גוברת-והולכת לספר-מבוא, שיפרוש תמונה קצרה אך שלמה מהתגבשותן של מפלגות הפועלים הארצישראליות לכוח ציוני ראשון-במעלה בתוך היישוב העברי. מפלגות הפועלים לא היו רוב ביישוב, חבריהן עלו ארצה ללא נכסים פרטיים כלשהם, ובכל זאת, הודות לאידיאולוגיה וארגון, שהיו כרוכים זה בזה, הצליחו להיעשות גורם מרכזי החותר בהתמדה להגמוניה ב"יישוב" ולעמדות-השפעה מכריעות בתנועה הציונית. תוך כדי לבטים אידיאולוגיים רבים ופולמוסים פנימיים קשים, הושגה מידה רבה של אחדות פוליטית-ויותר מכך, ארצי-גונית. מחסרון-כיס מוחלט, תוך כדי מצוקה כספית שנמשכה שנים לא מעטות, יצרה התנועה נכסים כלכליים וחברתיים כבדי-משקל, מוסדות-רווחה וכו', חברה אוטונומית מגובשת שעל אף סגירותה היא מתרחבת והולכת וקונה לה השפעה על המעגל החברתי כולו.

המבוא של פרופ' סלוצקי, שנכתב על סמך נסיון של שנים בהוראה אוניברסיטאית של תולדות תנועת-העבודה, פותח ב-1898, השנה בה הופיע קונטרסו של סירקין, "השאלה היהודית ומדינת-היהודים הסוציאליסטית", ומסיים עם ייסודה של "הסתדרות העובדים הכללית" ב-1920. חלקו הראשון של הספר עוסק בשרשיה החברתיים והאידיאולוגיים של "תנועת-העבודה", כינוי שסלוצקי מבפ-רו על הכינוי "תנועת הפועלים" כדי להדגיש כי מבחינה חברתית היו חלוצי ארץ-ישראל ופועליה יוצאי המעמד הבינוני והזעיר-בינוני במזרח-אירופה, שמצוקה כלכלית, חברתית ותרבותית היא שדחפה את בניו הצעירים לחפש להם ארץ-מולדת בה יוכלו ל"החליף" מעמד חברתי ולהיות לפועלים יצרניים בחברה קולקטיביסטית-שוו-

* אדם דורון: מפלגת העבודה הישראלית; הוצאת בית-ברל, 1973; 164 עמ'.